

**Конвенција о
правима детета**

Дистрибуција: генерална
21. јун 2017.

Оригинал: енглески

Комитет за права детета

**Општи коментар бр. 21 (2017) о деци у уличној
ситуацији**

Садржај

	<i>страна</i>
I. Увод: “Хоћемо боље услове”	3
II. Општи контекст.....	3
III. Циљеви	5
IV. Холистичке дугорочне стратегије засноване на приступу који се темељи на правима детета	5
V. Кључни чланови Конвенције у односу на децу у уличној ситуацији.....	9
VI. Ширење и сарадња	21

I. Увод: „хоћемо боље услове“

1. Деца у уличној ситуацији с којом смо разговарали у оквиру консултација за израду овог општег коментара пре свега наглашавају потребу за поштовањем, достојанством и правима. Своја осећања су између осталог изразила и следећим речима: „поштујте нас као људска бића“; „волео бих да нас људи који никад нису живели на улици доживљавају као особе које имају свој понос, као обичне људе“; „суштина није да нас склоне с улице у свратишта. Суштина је да стекнемо неки статус“; „влада не би смеле да кажу да не би требало да будемо на улици. Не би требало да нас малтретирају ако смо на улици. Требало би да будемо прихваћени“; „то што живимо на улици не значи да не можемо да имамо права“; „улица остави траг: неко успе да се извуче, а неко не“; „не желимо помоћ, милостињу, сажалевање. Владе би морале да сарађују са заједницом да би нам дале права. Не тражимо милостињу. Хоћу да постанем неко и да могу да зарађујем за живот“; „[људи] би морали да нам пруже прилику да искористимо своје таленте и дарове да бисмо остварили своје снове“; „пружите нам прилику да побољшамо свој положај.“¹

II. Општи контекст

Сврха

2. У овом општем коментару, Комитет за права детета пружа државама ауторитативне смернице за израду свеобухватних, дугорочних националних стратегија за децу у уличној ситуацији применом холистичког приступа који се темељи на правима детета и који се бави како превенцијом, тако и одговором на проблем, у складу с Конвенцијом о правима детета. Иако се у тексту Конвенције не спомињу изричито, све њене одредбе се примењују и на децу у уличној ситуацији, која трпе кршења велике већине чланова Конвенције.

Консултације

3. У оквиру седам регионалних консултација, консултовано је укупно 327 деце и младих из 32 земље. Представници цивилног друштва су се одазвали на општи позив за достављање поднесака, а разрађена верзија нацрта је представљена свим државама чланицама.

Терминологија

4. Раније су се за децу у уличној ситуацији користили термини као што су „улична деца“, „деца на улици“, „деца улице“, „деца одбегла од куће“, „напуштена деца“, „деца која живе и/или раде на улици“, „деца-бескућници“ и „деца везана за улицу“. У овом општем коментару, под појмом „деца у уличној ситуацији“ подразумевају се: (а) деца чији живот и/или рад зависи од улице, било да су сама, са вршњацима или с породицом; и (б) шира популација деце која су оформила чврсте везе с јавним површинама и којој улица игра важну улогу у свакодневном животу и идентитету. У ову ширу популацију спадају деца која периодично, али не стално, живе и/или раде на улици и деца која не живе, односно не раде на улици, али која редовно праве друштво својим вршњацима, браћи и сестрама

¹ Сви цитати су преузети из консултација или писаних поднесака за општи коментар. Наведени су цитати редом: деце из Бангладеша (писани поднесак из Даке); деце из Латинске Америке (консултације у Мексику); петнаестогодишњег дечака из Бразила; осамнаестогодишњег дечака и девојчица из Индије; деце и младих из Демократске Републике Конго; деце и младих из Европе (консултације у Бриселу); шеснаестогодишњег дечака из Пакистана; дечака из Бурундија; и осамнаестогодишњег дечака из Бразила.

или породици на улици. У вези с децом у уличној ситуацији, под „борављењем на јавној површини“ подразумева се провођење значајног времена на улици или на уличним пијацама, јавним парковима, јавним отвореним просторима, трговима и аутобуским и железничким станицама. Под овим појмом се не подразумева борављење у објектима као што су школе, болнице или друге сличне установе.

Кључна запажања

5. Постоји више различитих приступа проблематици деце у уличној ситуацији, од којих се неки примењују и истовремено. То су: приступ који се темељи на правима детета, у којем се дете поштује као носилац права и одлуке се често доносе уз учешће самог детета; приступ који се темељи на социјалној заштити, који подразумева „спашавање“ деце која се сматрају предметом или жртвом с улице, у оквиру којег се одлуке доносе у име детета не узимајући озбиљно у обзир његова, односно њена гледишта; и репресивни приступ, у којем се дете сматра за делинквента. Приступ који се темељи на социјалној заштити и репресивни приступ не узимају у обзир дете као носиоца права и доводе до присилног склањања деце с улице, чиме се додатно крше њихова права. А то што се тврди да су приступ који се темељи на социјалној заштити и репресивни приступ у најбољем интересу детета никако не значи да се ти приступи темеље на правима.² За примену Конвенције је од суштинског значаја да се користи приступ који се темељи на правима детета.

6. Деца у уличној ситуацији не представљају хомогену групу. Међу њима постоје велике разлике у погледу особина као што су, између осталог, узраст, пол, национална припадност, домородачки идентитет, држављанство, сексуална оријентација и родни идентитет/родно изражавање. Ова разноврсност подразумева постојање различитих искустава, ризика и потреба. Природа боравка на улици и време физички проведено на улици се значајно разликује од детета до детета, а исто важи и за природу и обим односа са вршњацима, члановима породице, припадницима заједнице, актерима цивилног друштва и органима јавне власти. Односи које деца успостављају могу да им помогну да преживе на улици и/или да додатно допринесу условима насилног кршења њихових права. Деца на јавним површинама обављају низ активности, укључујући рад, социјализацију, рекреацију/одмор, склањање од временских услова, спавање, одржавање хигијене и злоупотребу супстанци или сексуалну активност. Деца те активности могу да обављају својеволно, услед недостатка других одрживих могућности или под принудом или присилом друге деце или одраслих. Деца те активности могу да обављају сама или у друштву чланова породице,³ пријатеља, познаника, припадника банди или вршњака, старије деце и/или одраслих који их искоришћавају.

7. Чест је случај да се не врши систематско прикупљање или подела података по категоријама, па није познато колико деце се наази у уличној ситуацији. Процене варирају у зависности од дефиниција које се користе, а које одражавају друштвено-економске, политичке, културне и друге услове. Услед недостатка података, та деца су невидљива, што условљава да се политике не развијају, односно да се примењују *ad hoc*, привремене или краткорочне мере. То доводи до упорног вишеструког кршења права, због којег су деца принуђена да буду на улици у које се наставља и када су деца на улици. Овај проблем дотиче сваку државу.

8. Узроци, учесталост појаве и искуства деце у уличној ситуацији разликују се како унутар сваке државе, тако и међу државама. Неједнакости засноване на економском положају, раси и полу спадају у структурне узроке појаве и искључивања деце у уличној ситуацији. Томе додатно доприноси материјално

² Види опште коментаре бр. 13 (2011) о праву детета на слободу од свих видова насиља, ст. 59, и бр. 14 (2013) о праву детета да се у обзир узму његови, односно њени најбољи интереси.

³ Код деце која се у уличној ситуацији налазе заједно са породицом, овај општи коментар се бави првенствено децом као главним носиоцима права. Ако деца у уличној ситуацији и сама имају децу, неопходно је пре свега водити рачуна о најбољим интересима сваке генерације деце.

сиромаштво, неадекватна социјална заштита, лоше циљане инвестиције, корупција и фискалне политике (пореске политике и политике расхода) које ограничавају или онемогућавају сиромашне да се извуку из сиромаштва. Нагла дестабилизација, проузрокована сукобима, глађу, епидемијама, елементарним непогодама или принудним исељењем или догађаји који доводе до расељавања или принудне миграције, додатно појачавају ефекте структурних узрока. Међу остале узроке спадају: насиље, злостављање, искоришћавање и занемаривање код куће или у установама за бригу о деци или образовним установама (укључујући и верске); смрт старатеља; напуштање детета од стране родитеља (између осталог и због ХИВ-а/СИДЕ);⁴ незапосленост старатеља; социјално угрожена породица; распад породице; полигамија;⁵ искљученост из образовања; злоупотреба супстанци и ментална болест (детета или породице); нетолеранција и дискриминација, укључујући и према деци с инвалидитетом, деци која су оптужена да су вештице, деци-бившим војницима коју су породице одбациле и деци које су се породице одрекле због тога што преиспитују своју сексуалност или се изјашњавају као лезбејке, гејеви, трансродне, интерсексуалне или асексуалне особе; и неспремност породице да прихвати оппор детета штетним праксама, као што је отпор деце и сакаћење женских гениталија.⁶

III. Циљеви

9. Циљеви општег коментара су:

(а) да појасни обавезе држава у оквир примене приступа који се темељи на правима детета на то стратегије и иницијативе за децу у уличној ситуацији;

(б) да државама пружи свеобухватно и ауторитативно упутство за примену холистичког приступа који се темељи на правима детета како би спречиле да се деца суочавају са кршењима људских права и недостатком избора услед којег морају да зависе од улице за преживљавање и развој и како би унапредиле и заштитиле права деце која се већ налазе у уличној ситуацији обезбеђивањем континуиране бриге и пружањем помоћи таквој деци у остваривању њихових пуних потенцијала;

(в) да идентификује импликације конкретних чланова Конвенције за децу у уличној ситуацији ради постизања већег поштовања према њима као носиоцима права и пуноправним грађанима и ради бољег разумевања веза деце с улицом.

IV. Холистичке дугорочне стратегије засноване на приступу који се темељи на правима детета

A. Приступ који се темељи на правима детета

Опис

10. Код приступа који се темељи на правима детета, сам поступак остваривања права деце је подједнако важан као и његов крајњи исход. Приступ који се темељи на правима детета обезбеђује поштовање достојанства, живота, преживљавања, добробити, здравља, развоја, учешћа и недискриминације детета као носиоца права.

11. Према Дечјем фонду Уједињених нација (УНИЦЕФ),⁷ приступ који се темељи на правима детета јесте приступ:

⁴ Види општи коментар бр. 3 (2003) о ХИВ-у/СИДИ и правима детета, ст. 7.

⁵ Види заједничку препоруку бр. 31 Комитета за елиминисање дискриминације жена/општи коментар бр. 18 Комитета за права детета (2014) о штетним праксама, ст. 25-28.

⁶ Ibid., ст. 19-24.

⁷ Види UNICEF, *Child Rights Education Toolkit: Rooting Child Rights in Early Childhood Education, Primary and Secondary Schools* (Женева, 2014), стр. 21. Доступно на адреси: https://www.unicef.org/crc/files/UNICEF_CRE_Toolkit_FINAL_web_version170414.pdf. Види такође општи коментар бр. 13, ст. 59. Види такође „Human Rights Based Approach to Развој

(а) доприноси остваривању права детета која су утврђена Конвенцијом и другим међународним инструментима о људским правима;

(б) користи стандарде и начела садржана у Конвенцији и другим инструментима о људским правима за усмеравање понашања, радњи, политика и програма, и то пре свега у делу који се односи на: забрану дискриминације; најбоље интересе детета; право на живот, преживљавање и развој; право детета да се чује и да буде схваћено озбиљно; и право детета да у остваривању својих права добије помоћ неговатеља, родитеља и припадника заједнице, у складу с развојним могућностима детета;

(в) развоја капацитет деце као носилаца права да остварују своја права, као и капацитет носилаца обавеза за извршавање њихових обавеза према деци.

Значај за децу у уличној ситуацији

12. Комитет сматра да стратегије и иницијативе које усвајају приступ који се темељи на правима детета задовољавају главни критеријум добре праксе, независно од нивоа или контекста. Деца у уличној ситуацији су често подозрива према интервенцијама одраслих у свом животу. Због злостављања од стране одраслих у заједници, нерадо се одричу своје тешко стечене самосталности, ма колико она била ограничена. Овај приступ ставља нагласак на пуно поштовање њихове самосталности, што подразумева и пружање подршке деци у проналажењу алтернативе за зависност од улице. Он подстиче њихову отпорност и способности, повећава њихову укљученост у доношење одлука и оснажује их као друштвено-економске, политичке и културне актере. Он даље развија њихове постојеће снаге и позитивне доприносе које дају преживљавању и развоју себе самих и својих вршњака, породица и заједнице. Примена овог приступа представља не само морални и законски императив, већ и најодрживији приступ за идентификовање и примену дугорочних решења за децу у уличној ситуацији.

Б. Националне стратегије

Преглед

13. Да би испуниле своје обавезе из Конвенције, државе се позивају да усвоје холистичке и дугорочне стратегије и да у буџету издвоје неопходна средства за децу у уличној ситуацији. У наставку је дат преглед међуресорних питања и процеса, а након њега дат је тематски садржај који би те стратегије морале да обраде. Као експерти за сопствени живот, деца у уличној ситуацији би морала да учествују у изради и спровођењу стратегија. Први корак је да државе прикупе информације о таквој деци у својој земљи, како би одлучиле о најбољем начину на који могу да подрже њихова права. Државе би морале да примене међуресорни приступ да би могле да разумеју како политика у једној области, на пример у области финансија, утиче на политику у другој области, на пример у образовању, што затим утиче на децу у уличној ситуацији. Државе би морале да подстичу међуресорну и међудржавну сарадњу.

Преглед законодавства и политика

14. Државе би морале да процене како могу да побољшају законе и политике како би одражавали препоруке садржане у овом општем коментару. Државе би морале одмах да учине следеће: да бришу одредбе које непосредно или посредно дискриминишу децу због тога што се она или њихови родитељи или породица налазе у уличној ситуацији; да ставе ван снаге све одредбе које омогућавају или подржавају скупљање или произвољно уклањање деце и њихових породица с улица или јавних површина; да према потреби укину кривична дела којима се криминализују деца у уличној ситуацији или која несразмерно погађају такву децу, као што је просјачење,

Cooperation“, доступно на адреси: <http://hrbaportal.org/the-human-prava-based-approach-to-pazvoj-cooperation-towards-a-common-understanding-among-un-agencies>.

кршење забране боравка малолетника на отвореном простору након одређеног времена, задржавање на забрањеним местима, скитничарење и бекство од куће; и да укину кривична дела која криминализују децу због тога што су жртве комерцијалне сексуалне експлоатације и такозвана кривична дела против морала, као што је полни однос изван брака. Државе би морале да донесу или ревидирају закон о заштити деце или закон заснован на приступу који се темељи на правима детета и који се изричито бави децом у уличној ситуацији. Тај закон је потребно спровести путем пратећих политика, овлашћења, процедура за рад, смерница, пружања услуга и механизма надзора и извршења и требало би да буде израђен у сарадњи са кључним интересним групама, укључујући и децу у уличној ситуацији. Државе ће можда морати да израде национално релевантну политику и законске дефиниције такве деце на основу партиципативног истраживања, у контекстима где је то неопходно да би се олакшале интервенције законом овлашћених стручњака и служби. Међутим, поступак израде законских дефиниција не би смео да доведе до одлагања предузимања радњи за отклањање кршења права.

Улога државе и одговорности, уређење рада и координација недржавних актера

15. У стратегијама за децу у уличној ситуацији потребно је потврдити улогу државних и недржавних актера. Улога државе, као примарног носиоца обавеза, описана је у одељку V овог документа. Државе имају обавезу да родитељима или старатељима помогну да, у границама својих способности и материјалних могућности и уз поштовање развоја способности детета, обезбеде услове живота који су неопходни за оптималан развој детета (чл. 5, 18 и 27). Државе би такође морале да подрже цивилно друштво, као комплементарне актере, у пружању персонализованих, специјалистичких услуга за децу у уличној ситуацији на основу приступа који се темељи на правима детета, кроз обезбеђивање финансијских средстава, акредитацију и регулисање њиховог рада. Пословни сектор мора да испуни своје обавезе у погледу права деце, а државе би морале да обезбеде да пословни сектор то чини.⁸ Неопходна је координација између државних и недржавних актера. Државе имају законску обавезу да обезбеде да недржавни пружаоци услуга обављају послове у складу с одредбама Конвенције.⁹

Решавање сложених питања

16. Стратегије морају да се баве отклањањем вишеструких узрока, од структурних неједнакости до насиља у породици. Такође морају да узму у обзир мере за непосредно спровођење, као што је спречавање акција привођења или произвољног склањања деце с јавним површина, као и мере које се спроводе прогресивно, као што је свеобухватна социјална заштита. За то ће вероватно бити потребна комбинација промена прописа, политика и пружања услуга. Државе би морале да се обавезу да ће омогућити остваривање људских права и након детињства. Конкретно, државе би морале да обезбеде постојање механизма накнадног праћења за децу у алтернативном збрињавању и у уличној ситуацији када почну да се сматрају одраслима са навршених 18 година, да би се избегло нагло укидање подршке и услуга.

Свеобухватни системи заштите деце

17. У законодавном оквиру и оквиру политика, одређивање буџета, развој и јачање холистичких система заштите деце на основу приступа који се темељи на правима детета представља основ за практичне мере које су неопходне за стратегију превенције и реаговања. Такви национални системи заштите деце морају да допру до деце у уличној ситуацији и да у потпуности обухватају услуге које су тој деци потребне. Системи морају да пружају континуирану бригу у свим релевантним контекстима, што укључује превенцију, рану интервенцију, допирање до деце на

⁸ Види општи коментар бр. 16 (2013) о обавезама државе у вези с утицајем пословног сектора на права деце, ст. 8.

⁹ Види опште коментаре бр. 5 (2003) о општим мерама спровођења Конвенције, ст. 42-44; бр. 7 (2005) о спровођењу права деце у раном детињству, ст. 32; бр. 9 (2006) о правима деце с инвалидитетом, ст. 25; и бр. 16, ст. 25.

улице, СОС телефонске линије, свратишта, дневне боравке, установе за привремени боравак, спајање породице, хранитељство, самосталан живот или друге опције краткорочног или дугорочног збрињавања. Међутим, нису сви ови контексти релевантни за сву децу у уличној ситуацији. Примера ради, превенција и рана интервенција су приоритети за децу у раним фазама успостављања чврстих и штетних веза с улицом, али нису релевантне за децу рођену у уличној ситуацији. Нека деца се можда неће наћи у установама смештајног типа, док за друге спајање с породицом није релевантно или примерено. У стратегијама мора да буде јасно наведено да приступ који се темељи на правима детета мора да се примењује на сваки могући конкретан контекст. Потребно је смањити административно оптерећење и чекање приликом коришћења услуга система за заштиту деце. Информације би морале да буду доступне у приступачним форматима лаким за коришћење детету, а деци у уличној ситуацији би требало пружити подршку у разумевању и коришћењу услуга система за заштиту деце.

Развој капацитета оних који долазе у додир с дететом

18. Државе би морале да улажу у квалитетну иницијалну обуку и обуку на радном месту о правима детета, заштити деце и локалном контексту деце у уличној ситуацији за сва стручна лица који могу непосредно или посредно да дођу у контакт с децом у уличној ситуацији, у областима као што су креирање политике, послови органа гоњења, правосуђе, образовање, здравство, социјални рад и психологија. Та обука може да се заснива на стручном знању недржавних актера и требало би да буде саставни део наставних програма одговарајућих установа за оспособљавање. За стручна лица која као посебан део својих радних задатака имају рад с децом у уличној ситуацији, као што су на пример теренски социјални радници и специјализоване полицијске јединице за заштиту деце, потребна је додатна темељна обука о приступу који се темељи на правима детета, психосоцијалној подршци и оснаживању детета. „Шетње за теренски рад с корисницима“ и „уличне шетње“ представљају важан метод обуке на терену. Основна и специјалистичка обука би морала да обухвата тематику промена у ставовима и понашању, као и преноса знања и развоја вештина, и морала би да подстиче међуресорну сарадњу и заједничко деловање. Националне и локалне власти би морале да разумеју и подржавају критичну улогу социјалних радника, укључујући и теренске социјалне раднике, у раном откривању и пружању подршке угроженој деци и деци која се налазе у уличној ситуацији. Стручна лица би морала да буду укључена у партиципативни развој процедура за рад, смерница добре праксе, стратешких директива, планова, стандарда учинка и дисциплинских кодекса и морала би да имају подршку за њихово спровођење у пракси. Државе би морале да омогуће сензитизацију и обуку других интересних група које непосредно или посредно долазе у контакт с децом у уличној ситуацији, као што су радници у превозу, представници медија, вође заједница и духовне/верске вође и актери из приватног сектора, које треба подстаћи да усвоје Начела права деце и пословања.¹⁰

Пружање услуга

19. Државе би морале да предузму радње како би деци у уличној ситуацији обезбедиле могућност приступа основним услугама као што су здравство и образовање, као и правосуђу, култури, спорту и информисању. Државе би морале да обезбеде да њихови системи за заштиту деце предвиђају специјализоване услуге на улици у чијем пружању учествују оспособљени социјални радници који су добро упознати с локалним уличним контактима и који деци могу да помогну да се поново повежу с породицом, службама у локалној заједници и широм друштвеном заједницом. То не значи нужно да деца треба да се одрекну својих веза с улицом, већ да интервенцијом треба обезбедити њихова права. Превенција, рана интервенција и услуге подршке на терену су елементи који се међусобно јачају и обезбеђују континуирану негу у оквиру делотворне дугорочне и холистичке стратегије. Иако су примарни носиоци обавеза државе, активности цивилног друштва могу да допуњају

¹⁰ Види <http://децаandbusiness.org>. Види такође општи коментар бр. 16.

настојања државе у праву развоја и реализације пружања иновативних и персонализованих услуга.

Спровођење на нивоу локалних власти

20. Успешне иницијативе се ослањају на подрбно познавање локалних контекста и индивидуализовану подршку деци. Приликом проширења постојећих иницијатива, треба пазити да се деца не изгубе. Државе би морале да подстичу и подрже локалне специјализоване иницијативе на бази партнерства у оквиру приступа који се темељи на правима детета, које су мањег обима и флексибилне, с адекватним буџетом, и често их предводе организације цивилног друштва које поседују локално стручно знање. Те интервенције би морале да координишу локалне власти, а држава би морала да их подржи кроз национални систем за заштиту деце. Оне могу да користе подршку приватног сектора за ресурсе за развој капацитета и организационе вештине, као и подршку академске заједнице за капацитете за истраживање који ће омогућити доношење одлука заснованих на доказима. Детету наклоњени градови и заједнице доприносе атмосфери прихватања и стварају основ за стварање друштвених мрежа и система заштите у заједници за децу у уличној ситуацији. Деца у уличној ситуацији треба подстицати да учествује у локалним, децентрализованим процесима планирања заснованим на приступу „одоздо нагоре“.

Праћење и одговорност

21. За делотворно спровођење законодавства, политика и услуга неопходно је постојање јасних механизма праћења и одговорности који су транспарентни и одлучно се примењују. Државе би морале да подрже учешће деце у уличној ситуацији, између осталог и кроз механизме друштвене одговорности, као што су коалиције државних и недржавних актера, комитети или радне групе које прате јавне политике, уз посвећивање посебне пажње деци у уличној ситуацији. Независне националне институције за заштиту људских права које су задужене за промовисање и праћење спровођења Конвенције,¹¹ као што су омбудсмани за права детета, морају да буду доступне деци у уличној ситуацији.

Приступ правди и правним средствима

22. Деца у уличној ситуацији која су жртве или су преживела кршења људских права имају право на делотворна правна и друга средства, укључујући и правно заступање. То подразумева приступ механизмима за подношење појединачних притужби, од стране саме деце и/или преко одраслих као њихових заступника, као и судским и вансудским механизмима за заштиту права на локалном и националном нивоу, укључујући и независне институције за заштиту људских права. Када су исцрпљена домаћа правна средства, требало би да буде омогућен приступ међународним механизмима за заштиту људских права, укључујући и процедуру успостављену Факултативним протоколом уз Конвенцију о процедури за обавештавање. Мере репарације могу да обухватају реституцију, накнаду штете, рехабилитацију, задовољење и давање гаранција да се кршења неће поновити.¹²

Прикупљање података и истраживање

23. У партнерству с академском заједницом, цивилним друштвом и приватним сектором, државе би морале да развију систематске, партиципативне механизме који поштују права за потребе прикупљања података и размене дисагрегираних података о деци у уличној ситуацији. Државе морају да обезбеде да та деца не буду стигматизована и не трпе штету услед прикупљања и коришћења тих информација. Прикупљање података о деци у уличној ситуацији треба да буде саставни део националног прикупљања података о деци, чиме се обезбеђује да се национални подаци не ослањају искључиво на анкете домаћинства, већ обухватају и децу која не

¹¹ Види општи коментар бр. 2 (2002) о улози независних националних институција за заштиту људских права у унапређивању и заштити права детета, ст. 2 и 15.

¹² Види www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RemedyAndReparation.aspx.

живе у домаћинствима. Деца у уличној ситуацији би морала да учествују у одређивању циљева и планова истраживања, како и у прикупљању информација, анализи и преношењу резултата истраживања као основа за креирање политике и осмишљавању специјализованих интервенција.¹³ Улична ситуација се брзо мења, па је потребно вршити периодична истраживања како би се обезбедила ажурност политика и програма.

V. Кључни чланови Конвенције у односу на децу у уличној ситуацији

Преглед

24. Сва права садржана у Конвенцији и Факултативним протоколима уз њу су међусобно повезана и нераздвојива и то важи за децу у уличној ситуацији једнако као и за сву осталу децу. Овај општи коментар треба тумачити у спреси са свим осталим општи коментарима Комитета. Овај општи коментар се бави првенствено члановима који су од посебног значаја за децу у уличној ситуацији и који претходно нису били обрађивани у општим коментарима Комитета. Примера ради, иако је јасно да су одредбе које се односе на насиље, образовање, систем правосуђа за малолетнике и систем здравствене заштите малолетних лица важне, оне се у овом документу помињу само у оквиру релативно кратких упућивања на постојеће опште коментаре. Са друге стране, неки други чланови су ближе обрађени због импликација које имају за децу у уличној ситуацији, као и због чињенице да их Комитет до сада није детаљније обрађивао. Избор чланова који су обрађени у наставку текста не подразумева да су грађанска и политичка права за децу у уличној ситуацији преча од социјалних, економских и културних права.

A. Чланови од општег значаја за приступ који се темељи на правима детета

Члан 2. о забрани дискриминације

Забрана дискриминације у односу на социјално порекло, имовинско стање, рођење или други статус

25. Државе морају да поштују и обезбеде права утврђена Конвенцијом за свако дете под њиховом јурисдикцијом, без икакве дискриминације. Међутим, управо је дискриминација један од главних узрока због којих се деца налазе у уличној ситуацији. Деца се затим дискриминишу због своје повезаности с улицом, то јест на основу друштвеног порекла, социјалног стања, рођења или другог статуса, што доводи до целоживотних негативних последица. Комитет формулацију „други статус“ садржану у члану 2. Конвенције тумачи тако да обухвата и уличну ситуацију детета или његових родитеља и других чланова породице.

*Системска дискриминација*¹⁴

26. Дискриминација може да буде непосредна или посредна.¹⁵ Непосредна дискриминација подразумева несразмерне приступе у оквиру политике „решавања проблема бескућника“ који репресивним мерама покушавају да спрече просјачење, задржавање на забрањеним местима, скитничарење, бежање од куће или друге видове понашања ради преживљавања, на пример инкриминисањем статусних

¹³ Види Канцеларија Високог представника Уједињених нација за људска права (OHCHR), „А Human Права-Based Approach To Data“, доступно на адреси www.ohchr.org/Documents/Issues/HRIndicators/GuidanceNoteonApproachtoData.pdf.

¹⁴ Види Комитет за економска, социјална и културна права, општи коментар бр. 20 (2009) о забрани дискриминације код остваривања економских, социјалних и културних права, ст. 12.

¹⁵ Ibid., ст. 10.

прекршаја,¹⁶ „чишћењем“ улица или привођењем, као и циљаним насиљем, узнемиравањем и изнудом од стране полиције. Непосредну дискриминацију може да представља: одбијање полиције да озбиљно схвати пријаве крађе или насиља које поднесу деца у уличној ситуацији; дискриминаторни однос у оквиру система правосуђа за малолетнике; одбијање социјалних радника, наставника или здравствених радника да раде с децом у уличној ситуацији; и узнемиравање, понижавање и застрашивање од стране вршњака и наставника у школи. Посредна дискриминација обухвата политике које доводе до недоступности основних услуга, као што је здравство и образовање, на пример тако што се коришћење условљава плаћањем или давањем личне исправе на увид. Чак и ако деци у уличној ситуацији није онемогућено коришћење основних услуга, она могу да буду изолована унутар таквих система. Деца могу да се суочавају с вишеструким видовима дискриминације који се међусобно преклапају, на пример на основу пола, сексуалне оријентације и родног изражавања/идентитета, инвалидитета, расе, националне припадности, домородачког статуса,¹⁷ имиграционог статуса и другог мањинског статуса, тим пре што је заступљеност мањинских група међу децом у уличној ситуацији често несразмерно велика. Деца која су дискриминисана су у већој мери изложена насиљу, злостављању, експлоатацији и полно преносивим инфекцијама, укључујући и ХИВ, и угроженије им је здравље и развој.¹⁸ Подсећамо државе да гарантовање права на недискриминацију није само пасивна обавеза забране свих видова дискриминације, већ захтева и примену одговарајућих проактивних мера којима ће се свој деци обезбедити ефективне једнаке могућности остваривања права из Конвенције. То захтева позитивне мере усмерене на исправљање ситуације суштинске неједнакости.¹⁹ На системску дискриминацију је могуће утицати променама прописа и политика, што значи да ју је на тај начин могуће и отклонити. Деца у уличној ситуацији су као посебан проблем навела дискриминацију и негативне ставове јавности и захтевала примену мера за освешћивање и едукацију ради њиховог спречавања.

Елиминисање дискриминације

27. Дискриминацију треба елиминисати формално, и то тако што ће се обезбедити да устав, закони и политике државе не дискриминишу у односу на уличну ситуацију, као и суштински, посвећивањем довољне пажње деци у уличној ситуацији као групи која се суочава с константним предрасудама и према којој је потребно предузети афирмативне мере.²⁰ Посебне привремене мере којима се убрзава или постиже *de facto* равноправност деце у уличној ситуацији не треба сматрати дискриминацијом. Државе би морале да обезбеде: да деца у уличној ситуацији буду једнака пред законом; да свака дискриминација у односу на уличну ситуацију буде забрањена; да се реши питање подстицања на дискриминацију и узнемиравања²¹; да деца у уличној ситуацији и њихове породице не буду произвољно лишена своје имовине; као и да забране боравка на улици након одређеног часа бусу легитимне, сразмерне и недискриминаторне. Државе би такође морале да сензитизују стручњаке, приватни сектор и јавност за искуства и права деце у уличној ситуацији, са циљем постизања позитивне промене ставова. Државе би морале да подрже креативне уметничке, културне и/или спортске програме које предводе или у којима учествују деца у уличној ситуацији, а који помажу у отклањању погрешних ставова и руше препреке које постоје код стручњака, у заједници — укључујући и међу осталом децом — и у ширем друштву кроз видљив међусобни дијалог и интеракцију. То може да обухвата улични циркус, позориште, музику, уметност и спортска такмичења. Државе би морале да сарађују са штампаним, електронским и друштвеним медијима у циљу

¹⁶ Види опште коментаре бр. 4 (2003) о здрављу и развоју адолесцената у контексту Конвенције, ст. 12; и бр. 10 (2007) о правима деце у систему правосуђа за малолетнике, ст. 8-9.

¹⁷ Види општи коментар бр. 11 (2009) о домородачкој деци и њиховим правима у складу с Конвенцијом.

¹⁸ Види опште коментаре бр. 4, ст. 6; и бр. 3, ст. 7.

¹⁹ Види општи коментар бр. 14, ст. 41.

²⁰ Види Комитет за економска, социјална и културна права, општи коментар бр. 20, ст. 8.

²¹ *Ibid.*, ст. 7.

ширења и јачања порука и прича за сензитизацију и дестигматизацију, у оквиру приступа који се темељи на правима детета. Страх јавности од кривичних дела чији су починиоци деца у уличној ситуацији се често подстиче медијским извештавањем и не одговара стварном стању. Медије треба активно подстицати да користе тачне податке и доказе и да поштују стандарде заштите детета ради заштите достојанства, физичке безбедности и психолошког интегритета деце.

Члан 3. став 1 о најбољим интересима детета

28. Обавезе везане за ово право су од суштинског значаја у оквиру приступа који се темељи на правима детета за обезбеђивање холистичког физичког, психолошког и моралног интегритета деце у уличној ситуацији и промовисање њиховог људског достојанства. Ова деца су препозната као нарочито угрожена. Као што је Комитет већ навео, најбољи интереси детета у специфичном стању угрожености нису исти идентични интересима све деце у истом угроженом положају. Органи и доносиоци одлука морају да узму у обзир различите врсте и степене угрожености сваког детета, јер је свако дете јединствено и свака ситуација мора да се цени имајући у виду јединственост детета.²² У том смислу, „угроженост“ треба посматрати у спрези с отпорношћу и самодовољношћу појединачне деце у уличној ситуацији.

Члан 6. о праву на живот, опстанак и развој

Право на живот

29. Деца у уличној ситуацији су између осталог изложена ризику од: вансудског убијања од стране државних агената; убиства од стране одраслих или вршњака, укључујући и убиства везана за такозвану осветничку правду, као и везе са криминогеним појединцима или бандама, односно циљање од стране криминогених појединаца и банди, у ситуацијама када држава не спречава такве злочине; изложености стањима потенцијално опасним по живот која су повезана с опасним видовима рада деце, саобраћајним несрећама,²³ злоупотребом супстанци, комерцијалном сексуалном експлоатацијом и небезбедним сексуалним праксама; и смрти услед недоступности адекватне исхране, здравствене заштите и склоништа од временских услова. Право на живот не би требало тумачити уско.²⁴ Оно се односи на право појединца да буде заштићен од радњи или пропуста који имају за циљ или се очекује да ће проузроковати њихову неприродну или превремену смрт, као и да достојанствено уживају у животу. У случају мучења и убиства троје деце и двоје младих у уличној ситуацији од стране полиције које се одиграло 1990. године, Међуамерички суд за људска права је 1999. године пресудио да произвољно лишавање живота није ограничено на незаконите радње убиства, већ обухвата и незаконито лишавање права на достојанствен живот. Оваква концепција права на живот обухвата не само грађанска и политичка, већ и економска, социјална и културна права. Потреба за заштитом најугроженијих лица — као што је случај с децом улице — дефинитивно захтева тумачење права на живот које подразумева минимум услова за достојанствен живот.²⁵

30. Комитет је већ истакао да одрастање у условима апсолутног сиромаштва угрожава опстанак и здравље деце и нарушава основни квалитет њиховог живота.²⁶

²² Види општи коментар бр. 14, ст. 75-76.

²³ Види општи коментар бр. 4, ст. 21.

²⁴ У оквиру рада на припреми Конвенције показано је да се права на живот, опстанак и развој у складу са чланом 6. тумаче као комплементарна, а не међусобно искључива, те да тај члан предвиђа позитивне обавезе (E/CN.4/1988/28).

²⁵ Joint opinion, *Villagrán Morales et al v. Guatemala*, Inter-American Court of Human Rights, 19. новембар 1999. Доступно на адреси www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_63_ing.pdf.

²⁶ Види општи коментар бр. 7, ст. 26.

Право на опстанак и развој

31. Комитет очекује од држава да „развој“ тумаче као холистички концепт који обухвата ментални, духовни, морални, психолошки и социјални развој детета. Деца у уличној ситуацији имају ограничен избор активности и понашања за опстанак и развој на јавним површинама. Обавезе држава из члана 6. захтевају посвећивање посебне пажње понашању и начинима живота деце, чак и ако нису у складу с оним што њихова заједница или друштво сматра прихватљивим за дати узраст у складу с преовлађујућим културним нормама. Програми могу да буду делотворни само ако прихватају реалност деце у уличној ситуацији.²⁷ Интервенције би морале да подрже појединачну децу у уличној ситуацији у остваривању оптималног развоја,²⁸ чиме се омогућава њихов максималан позитиван допринос друштву.

Обезбеђивање достојанственог живота

32. Државе имају обавезу поштовања достојанства деце у уличној ситуацији и њиховог права на живот, опстанак и развој тако што ће се суздржати од насиља које врши држава и декриминализовати понашања која за циљ имају преживљавање и статусне прекршаје; да заштите децу у уличној ситуацији од штете коју им наносе трећа лица; и да омогуће остваривање њиховог права на живот, опстанак и развој тако што ће увести холистичке дугорочне стратегије засноване на приступу који се темељи на правима детета, како би обезбедиле развој свих њихових потенцијала. Државе би морале да подрже одрасле од поверења који пружају подршку деци — као што су чланови породице или социјални радници у државној служби или цивилном сектору, психолози, теренски радници или ментори — да би помогле деци у уличној ситуацији. Државе би такође морале да уведу процедурална и практична решења за сахране којима ће обезбедити достојанство и поштовање за децу која умру на улици.

Члан 12. о праву детета да буде саслушано²⁹

33. Деца у уличној ситуацији се суочавају с посебним препрекама у остваривању права да буду саслушана, па Комитет подстиче државе да уложи проактивне напоре како би те препреке превазишле. Државе и међувладине организације би морале да обезбеде деци у уличној ситуацији подстицајно окружење које пружа подршку, те да подрже организације цивилног друштва у обезбеђивању таквог окружења, како би се деци омогућило да: буду саслушана у судским и управним поступцима; предузимају сопствене иницијативе; и у потпуности учествују на нивоу заједнице и националном нивоу у концептуализацији, пројектовању, спровођењу, координацији, праћењу, прегледу и саопштавању политика и програма, између осталог и путем медија. Интервенције су од највеће користи деци у уличној ситуацији када су сама деца активно укључена у процену потреба, изнајажење решења, одређивање стратегија и њихово спровођење, уместо да се сматрају предметом одлучивања. Државе би приликом израде стратегија превенције и реаговања такође морале да слушају релевантне одрасле, као што су чланови породице и припадници заједнице, стручњаци и заговорници. Интервенције би морале да подрже појединачну децу у уличној ситуацији у остваривању њихових права и развоју вештина, отпорности, одговорности и грађанства, у складу с развојним могућностима детета. Државе би морале да подрже и подстичу децу у уличној ситуацији да формирају сопствене организације и иницијативе које предводе деца, које ће створити простор за садржајно учешће и заступање.³⁰ У одговарајућим случајевима, и уз одговарајуће мере заштите, деца у уличној ситуацији могу да подижу свест разменом сопствених искустава, како би се смањила стигматизација и дискриминација и како би се другој деци помогло да не заврше у уличној ситуацији.

²⁷ Види општи коментар бр. 3, ст. 11.

²⁸ Види општи коментар бр. 5, ст. 12.

²⁹ Општи коментар бр. 12 (2009) о праву детета да буде саслушано.

³⁰ Види *ibid.*, ст. 128.

Члан 4. о одговарајућим мерама

34. У складу са чланом 4, стране уговорнице ће предузети све потребне законодавне, административне и остале мере за остваривање права признатих у Конвенцији. То се односи на свако дете, без дискриминације, уз посвећивање посебне пажње најугроженијим групама — а деца у уличној ситуацији то свакако јесу.³¹ Свака држава има минималну обавезу да обезбеди барем задовољење минималног основног нивоа сваког социјалног, економског и културног права.³² Државе би морале да обезбеде да се то примењује на децу у уличној ситуацији. Недостатак расположивих средстава сам по себи није ваљан аргумент за државе да не извршавају ову основну обавезу. Као што је Комитет већ навео, непосредне и минималне основне обавезе које подразумевају права деце не смеју да буду угрожене никаквим ретрогресивним мерама, чак ни у временима економске кризе.³³ Државе би морале да обезбеде да на децу у уличној ситуацији не утичу регресивне мере у временима економске кризе.

Члан 5. о усмеравању и саветовању у складу *on direction* и *guidance* у складу с развојним могућностима детета

35. У циљу јачања превенције, државе би морале да развијају капацитете родитеља, шире породице, законских старатеља и припадника заједнице за одговарајуће усмеравање и саветовање деце, при чему би морале да им помогну да узму у обзир становишта детета, у складу с његовим узрастом и зрелошћу; да пруже безбедно окружење које пружа подршку и омогућава развој детета; и да признају дете ако активног носиоца права који све више може да остварује та права што се више развија, уз одговарајуће усмеравање и упућивање. Комитет је већ обрадио начело развоја способности детета: што дете више зна, што је више тога искусило и што више разуме, то је већа потреба да родитељ или законски старатељ уместо усмеравања и упућивања подсећа и саветује, а касније и да равноправно размењује мишљења с дететом.³⁴ Деци у уличној ситуацији је потребно посебно осетљиво усмеравање и упућивање које уважава њихово животно искуство. Већина деце у уличној ситуацији одржава контакт с породицом и све је више доказа о делотворни начинима да се те породичне везе ојачају. Ако деца у уличној ситуацији имају мало позитивних веза с родитељима, широм породицом или законским старатељима или их уопште немају, улога припадника заједнице из члана 5. постаје значајнија, а то подразумева и подршку одраслих од поверења који су повезани с организацијама цивилног друштва.

Б. Грађанска права и слободе

Члан 15. о праву на слободу удруживања и слободу мирног окупљања

Преглед

36. Реалност у којој живе деца у уличној ситуацији не уклапа се у традиционалне дефиниције или концептуализације детињства. У поређењу са осталом децом, она имају јединствен однос са јавним површинама. Увођење државних ограничења примене члана 15. у односу на јавне површине стога може несразмерно да утиче на децу у уличној ситуацији. Државе би морале да обезбеде да им приступ политичком и јавном простору у којем могу да се удружују и мирно окупљају не буде ускраћен на дискриминаторски начин.

³¹ Види општи коментар бр. 5, ст. 8.

³² Комитет за економска, социјална и културна права, општи коментар бр. 3 (1990) о природи обавеза држава чланица, ст. 10.

³³ Види општи коментар бр. 19 (2016) о одређивању јавног буџета за остваривање права деце, ст. 31.

³⁴ Види општи коментар бр. 12 (2009) о праву детета да буде саслучано, ст. 84, и општи коментар бр. 14, ст. 44.

Грађански и политички простор

37. Удруживање и мирно окупљање су од суштинског значаја за децу у уличној ситуацији када захтевају остваривање својих права, на пример преко синдиката деце која рада и удружења која воде деца. Међутим, Комитет у својим закључним запажањима редовно изражава забринутост због недостатка политичког простора у којем би деца могла да изнесу своје ставове. То представља посебно ограничење за децу у уличној ситуацији, која често немају успостављене везе с одраслом особом од поверења која можда мора законски да региструје организацију. Деца у уличној ситуацији можда немају подршку у обављању бирократских формалности и остваривању приступа информацијама потребним за развој иницијатива за удруживање и мирно окупљање. Деца у уличној ситуацији могу да буду плаћена да би повећала број присутних на протестима или окупљањима. Она могу да буду изложена ризику од искоришћавања, без правог разумевања импликација учествовања у таквим дешавањима, што за собом повлачи сложена питања везана за потребу да се успостави равнотежа између права на заштиту и права на учешће. Међутим, као што је Комитет истакао у својим закључним запажањима, то не би требало користити као изговор да им се ускрати право на удруживање и мирно окупљање. Члан 15. захтева од држава да децу у уличној ситуацији оснаже за остваривање свог права учешћа и да се одупру својатању и манипулацији од стране одраслих.

Јавне површине

38. Поред удруживања и мирног окупљања у контексту грађанских и политичких права, Комитет наглашава значај поштовања избора деце у уличној ситуацији да се окупљају на јавним површинама, без угрожавања јавног реда и мира, ради остваривања свог права на опстанак и развој (члан 6), ради одмора, учешћа у игри и провођења слободног времена (члан 31),³⁵ ради формирања мера и организовања свог друштвеног живота и као један од кључних елемената свог живота уопште. За децу у уличној ситуацији ова врста окупљања представља саставни део живота. Оно не може увек да се рашчлани у конкретне одвојене активности као што су исхрана, спавање или рекреација. За децу која нису у уличној ситуацији, оваква коегзистенција уз сарадњу са другима се углавном одвија у окружењима као што су породично домаћинство или школа. За децу у уличној ситуацији се одвоја на јавним површинама. Ова деца морају да имају сигуран простор где ће моћи да остварују своје право на удруживање, које се овде тумачи у спрези са другим правима која Конвенција штити као „провођење времена са другима на јавним површинама“. Комитет се бавио проблемом све мање толеранције према деци на јавним површинама у вези са чланом 31.³⁶ У овом општем коментару је разматрања која се тичу све мање толеранције проширио на коришћење јавних површина од стране деце за намене које нису обухваћене чланом 31.

Ограничења примене члана 15.

39. У складу са чланом 15. став 2, вршење полицијских овлашћења и друге мере везане за јавни поредак дозвољене су само ако се предузимају на основу закона, ако подразумевају појединачну, а не колективну процену, ако задовољавају начело пропорционалности и ако представљају опцију која најмање задире у права. Такве мере не би смеле да се примењују на групној или колективној основи.³⁷ То значи да узнемиравање, насиље, привођење и склањање с улице деце у уличној ситуацији, између осталог и у контексту масовних политичких, јавних или спортских манифестација, или друге интервенције које ограничавају или ометају остваривање

³⁵ Види општи коментар бр. 17 (2013) о праву детета на одмор, слободно време, игру, рекреацију, културни живот и бављење уметношћу, ст. 21.

³⁶ Ibid., ст. 37.

³⁷ Види општи коментар бр. 6 (2005) о поступању према деци без пратње и деци раздвојеној од родитеља изван њихове земље порекла, ст. 18. Ово тумачење је првобитно сачињено у односу на децу без пратње и децу раздвојену од родитеља која прелазе међудржавну границу, а у овом општем коментару Комитет то тумачење проширује на сву децу у уличној ситуацији.

њихових права на удруживање и мирно окупљање, представљају кршење члана 15. став 2. Непризнавање законито основаних синдиката деце која раде и организација које предводе деца у уличној ситуацији и/или захтевање дозвола од организација којима деца у уличној ситуацији углавном немају приступ, представља њихово дискриминисање и није у складу са чланом 15. став 2.

Мере за спровођење

40. Државе не би смеле да узнемиравају или произвољно одводе децу у уличној ситуацији с места где се удружују и мирно окупљају на јавним површинама. Неопходно је предвидети санкције за оне који крше ово право. Потребна је специјализована обука за развој капацитета полиције и снага безбедности за поступање у условима кршења јавног реда на начин који доприноси поштовању права деце у уличној ситуацији.³⁸ Потребно је ревидирати правилнике локалних власти како би се обезбедила њихова усклађеност са чланом 15. став 2. Државе би морале да подрже позитивне мере, као што су: оснаживање деце у уличној ситуацији кроз едукацију о правима детета и развој животних вештина; припрема интересних група за уважавање гледишта ове деце приликом одлучивања, изражених кроз удруживање и окупљање; и подстицање учешћа те деце у рекреативним активностима, провођењу слободног времена и спортским, уметничким и културним активностима заједно са другом децом у заједници. Законски прописи не би смели да захтевају формално регистровање удружења или мирних скупова деце у уличној ситуацији као услов за остваривање заштите из члана 15.

Чланови 7. о упису рођења и 8. о идентитету

41. Непостојање доказа о идентитету негативно утиче на заштиту права деце у уличној ситуацији у односу на просветне, здравствене и друге социјалне службе, правосуђе, питања наслеђа и спајање с породицом. Државе би као минималан услов морале да обезбеде доступност бесплатног, приступачног, једноставног и брзог поступка уписа чињенице рођења свој деци свих узраста. Децу у уличној ситуацији треба проактивно подстицати да изваде личне исправе. Као привремено решење, државе и локалне власти би морале да дозволе иновативна и флексибилна решења, као што је издавање неформалних личних карата везаних за запослене/адресе организација цивилног друштва, које ће деци у међувремену омогућити остваривање приступа основним услугама и заштите у систему правосуђа. Потребно је усвојити иновативна решења да би се превазишли изазови с којима се суочавају деца у уличној ситуацији, која се углавном стално налазе у покрету и немају начина да физички примерак исправе чувају, а да га не изгубе или оштете или да им га неко не украде.

Чланови 13. о слободи изражавања и 17. о приступу информацијама

42. Право деце у уличној ситуацији да прима, тражи и даје информације о својим правима је од пресудног значаја за разумевање и остваривање тих права у пракси. Приступачна едукација о правима детета прилагођена конкретном контексту ће помоћи у превазилажењу препрека за учешће, како би њихови гласови могли да се чују. Деца у уличној ситуацији морају путем приступачних и адекватних канала да имају приступ тачним, квалитетним и детету прилагођеним информацијама о: (а) улози и одговорности државе, као и механизмима притужбе за остваривање заштите у случају кршења људских права; (б) заштити од насиља; (в) сексуалном и репродуктивном здрављу, укључујући и планирање породице и превенцију инфекција преносивих полним путем; (г) здравим начинима живота, укључујући исхрану и физичку активност; (д) безбедним друштвеним и сексуалним понашањима која поштују права друге особе; (ђ) превенцији незгода; и (е) негативним утицајима злоупотребе алкохола, дувана, дрога и других штетних супстанци.

³⁸ Види општи коментар бр. 13, ст. 44.

Члан 16. о приватности, части и угледу

43. Деца у уличној ситуацији могу да очекују да ће им приватност бити ограничена, с обзиром на то да морају да обављају активности на јавним местима. Дискриминација у односу на уличну ситуацију њихових родитеља или породице излаже их нарочитом ризику од кршења члана 16. Комитет принудно исељење сматра кршењем члана 16. Конвенције, а Комитет за људска права га је у прошлости означио и као кршење члана 17. Међународне повеље о грађанским и политичким правима.³⁹ Препоруке из става 27. које се односе на стигматизацију, као и из става 60. које се односе на недискриминаторски однос и однос поштовања од стране полиције, садрже упутства у вези са чашћу и угледом.

В. Породична средина и алтернативна брига

Члан 20. о праву на посебну заштиту и помоћ за децу лишено породичне средине

Types of care

44. За децу у уличној ситуацији која немају примарног старатеља или лице које врши улогу старатеља, држава је *de facto* стататељ и у складу са чланом 20. је дужна да обезбеди алтернативну бригу о детету које је привремено или трајно лишено породичне средине.⁴⁰ Видови бриге су: практична и морална подршка деци на улици, преко теренског радника од поверења или кроз вршњачку подршку, без условљавања или присиљавања деце да се одрекну веза с улицом и/или да се преселе у алтернативни смештај; свратишта и центре у заједници/социјалне центре; преноћишта; дневне боравке; привремени смештај у установе домског типа; хранитељство; спајање с породицом; и самосталан живот или опције дугорочне бриге, укључујући између осталог, али не искључиво, и усвајање. Лишавање слободе, на пример у притворским ћелијама или затвореним центрима, никада не може да буде вид заштите.

Примена приступа који се темељи на правима детета

45. Интервенције које не поштују децу као активне учеснике у поступку склањања са улице у алтернативну бригу немају ефекта: деца често поново заврше на улици када побегну или када решење за смештај пропадне. Смештај нема успеха када се деца у уличној ситуацији упућују у непознати крај да живе с родбином коју слабо познају. Примењујући приступ који се темељи на правима детета на развој и пружање алтернативних могућности, државе ће обезбедити да деца не буду принуђена да за опстанак и/или развој зависе од уличних веза и да не морају да прихватају смештај против своје воље. Државе би кроз законодавство, регулативу и директиве политике морале да обезбеде да се ставови детета траже и узимају у обзир приликом доношења одлуке о смештају, израде и ревидирања планова за бригу и посета породици.⁴¹ Државе би морале да поштују установљене међународне стандарде који институционализацију ограничавају на случајеве када нема другог избора,⁴² да обезбеде да деца не буду непотребно стављена у алтернативну бригу и да обезбеде да се алтернативна брига, у случајевима када је обезбеђена, пружа под одговарајућим условима који одговарају правима и најбољим интересима детета.⁴³ Државе би морале да обезбеде да државна свратишта и објекти, као и свратишта и објекти којима управља цивилно друштво буду безбедни и да имају адекватан квалитет. Ако се на основу консултација са самом децом у уличној ситуацији сматра да је смештај код чланова породице у њиховом најбољем интересу, неопходно је да се обе стране пажљиво припреме и врше даље праћење. Често је потребна прелазна фаза између улице и дугорочног смештаја, при чему се његово трајање одређује

³⁹ Види ССРР/СО/83/КЕН, ст. 22, и ССРР/С/БГР/СО/3, ст. 24.

⁴⁰ Види општи коментар бр. 13, ст. 33 и 35.

⁴¹ Види опште коментаре бр. 12, ст. 54; бр. 6, ст. 40; и бр. 7, ст. 36 (б).

⁴² Види општи коментар бр. 3, ст. 35.

⁴³ *Guidelines for the Alternative Care of Children*, GA resolution 64/142, annex.

појединачно за сваки конкретан случај у договору с дететом. Није прихватљиво коришћење полицијских или других притворских ћелија за смештај деце услед недостатка објеката за алтернативну бригу.

Члан 9. о одвајању од родитеља

46. Многа деца у уличној ситуацији живе са својом породицом, на улици или ван улице, и/или одржавају везе с породицом, те их је потребно подржати у одржавању тих веза. Државе не би смеле да одвајају децу од породице искључиво због тога што породица ради или живи на улици. Исто тако, државе не би смеле да одвајају бебу или децу чији су родитељи и сами деца у уличној ситуацији. Финансијско или материјално сиромаштво, или услови који непосредно и искључиво могу да се припишу таквом сиромаштву, никада не би смели да буду једино оправдање за склањање детета из родитељског старања, већ треба да се сматра сигналом потребе да се породици пружи одговарајућа подршка.⁴⁴ Да би спречиле дугорочно раздвајање, државе могу да подрже привремене опције бриге уз поштовање права за децу чији родитељи нпр. мигрирају у одређеном периоду током године ради сезонског запослења.

Члан 3. став 3. о стандардима за установе, службе и објекте за бригу и заштиту члан 25. о периодичној провери смештаја

47. Важно је да се успостави, одржава и прати квалитет државних и недржавних служби, како би се спречило да се деца нађу у уличној ситуацији због тога што им права на бригу и заштиту нису остварена, као и у односу на децу која се већ налазе у уличној ситуацији. Државе би морале да пружају квалитетне услуге уз поштовање права и да подрже организације цивилног друштва да учине исто. Недржавне институције, службе и објекте за децу у уличној ситуацији држава треба да подржи, обезбеди им средства за рад, акредитује их, регулише њихов рад и прати их. особље које ради на пружању таквих услуга треба да буде оспособљено у складу са ставом 18.

Члан 18. о родитељској одговорности

48. Подршка родитељима и законским старатељима је од суштинског значаја да би се спречило да деца заврше у уличној ситуацији, као и да би се ојачали програми спајања с породицом за децу која се већ налазе у уличној ситуацији. Државе имају обавезу пружања одговарајуће помоћи родитељима и законским старатељима у извршавању њихових васпитних одговорности, као и обавезу обезбеђивања развоја институција, објеката и служби за бригу о деци. Државе би морале да предузму мере за елиминисање структурних сила које врше притисак на угрожене породице. Кључна питања којима се треба бавити су: побољшање развоја заједнице заснованог на правима у сиромашним насељима; успостављање свеобухватних економских и социјалних заштитних мрежа; пружање безбедних и приступачних центара за дневни боравак и других специјалистичких услуга; и унапређење приступа адекватном становању и остваривању прихода за породице. Поред структурних приступа и приступа политике, угроженим породицама су потребна посебна решења за њихов конкретан случај, која ће им пружити добро оспособљени стручњаци. Државе би морале да улажу и омасовљују програме подршке породици у оквиру приступа који се темељи на правима детета за које је доказано да заустављају међугенерациско преношење услова чије негативно дејство доводи до тога да деца завршавају у уличној ситуацији. Државе би морале да предузму мере у циљу пружања универзалне едукације о правима детета и позитивном родитељству за све родитеље и старатеље, при чему ће приоритет дати породицама с децом која су изложена ризику да ће се наћи у уличној ситуацији, али на начин који те породице не стигматизује. Та едукација треба да обухвати права детета, укључујући и савете о томе како саслушати децу и како узети у обзир њихова становишта приликом доношења одлука; позитивно васпитање, укључујући и позитивне вештине дисциплиновања деце,

⁴⁴ Види општи коментар бр. 14, ст. 62.

ненасилно решавање сукоба и природно родитељство; те развој у раном детињству. Види такође и ставове 35. и 49.

Г. Адекватан животни стандард

Члан 27. о праву на адекватан животни стандард

Подршка родитељима, старатељима и деци

49. У складу са чланом 27 (3), државе би морале да обезбеде да сва деца имају животни стандард који је адекватан за њихов физички, ментални, духовни и морални развој, да би се спречило да се нађу у уличној ситуацији и да би деца која се већ налазе у уличној ситуацији могла да остварују своја права. Државе ће предузети одговарајуће мере како би родитељима и другим лицима која су одговорна за дете помогле у спровођењу овог права, а у случају потребе ће обезбедити и програме материјалне помоћи и подршке, нарочито у вези са исхраном, одевањем и становањем shall take appropriate measures to assist родитељи и others responsible for the child to. Ове одредбе не остављају државама маневарски простор за одлучивање према сопственом нахођењу. Спровођење наведеног у складу са условима у земљи и у оквиру могућности држава чланица треба тумачити у вези са чланом 4, то јест спровођење се врши у највећој могућој мери који дозвољавају расположива средства државе чланице, према потреби и у оквиру међународне сарадње, уз посвећивање посебне пажње обавезама државе да испуни минималну основну обавезу која се односи на социјална, економска и културна права. У погледу материјалне помоћи, деца у уличној ситуацији као приоритете наводе потребу за безбедним местом за живот, храном и бесплатном и доступном здравственом заштитом и образовањем, кроз подршку државе родитељима и старатељима, посебно у делу који се односи на адекватно субвенционисано становање и остваривање прихода. Тумачење члана 27. став 3. није ограничено на мере које помажу родитељима и другим лицима одговорним за дете. Обавезу пружања материјалне помоћи и програма подршке у случају потребе треба тумачити тако да подразумева и помоћ која се пружа непосредно деци. То је од посебног значаја за децу у уличној ситуацији без породичних веза или с везама с породицом која их злоставља. Непосредну материјалну помоћ деци у виду услуга може да пружа држава или она може да се пружа на основу подршке државе организацијама цивилног друштва. Мере које држава предузима да би омогућила издржавање детета је од посебног значаја за породице са самохраним родитељем и реконструисане породице (види члан 27. став 4).

Адекватно становање

50. Право на становање је важна компонента члана 27, која је од посебног значаја за децу у уличној ситуацији. Комитет за економска, социјална и културна права га румачи као право да се негде живи безбедно, у миру и достојанству,⁴⁵ чиме је појашњено да концепт „адекватности“ у вези са становањем захтева посвећивање пажње: правној сигурности становања; доступности услуга, материјала, објеката и инфраструктуре; приступачности; постојању основних услова за живот; могућности физичког приступа; локацији; и културној адекватности.⁴⁶ Деца спадају у особе које несразмерно пуно трпе због принудног исељења.⁴⁷ Принудно исељење, између осталог и рушењем неформалног или нелегалног стамбеног простора, може да повећа ризик за децу и да их принуди да спавају на улици, чиме се излажу даљим кршењима права. Једна од главних тема у консулацијама с децом у уличној ситуацији јесте неадекватност и неприменост неких државних „свратишта“ и висок степен насиља и небезбедности, па деца више воле да буду на улици.

⁴⁵ Види Комитет за економска, социјална и културна права, општи коментар бр. 4 (1991) о праву на адекватно становање, ст. 7.

⁴⁶ Ibid., ст. 8.

⁴⁷ Види Комитет за економска, социјална и културна права, општи коментар бр. 7 (1997) о принудним исељењима, ст. 10.

Мере спровођења

51. Државе би морале да предузму мере ради отклањања структурних узрока сиромаштва и неједнакости дохотка, како би смањиле притисак на угрожене породице и ојачале их, као начин пружања боље заштите деци и смањења вероватноће да ће се деца наћи у уличној ситуацији. Такве мере обухватају: увођење пореских политика и политика расхода које смањују економске неједнакости; ширење могућности запослења уз правичну зараду и других могућности остваривања прихода; увођење политика у корист сиромашних за рурални и урбани развој; елиминисање корупције; увођење политика и израде буџета фокусираних на децу; јачање програма ублажавања сиромаштва који у средиште пажње стављају децу у подручјима која су позната по великим миграцијама; и пружање адекватног социјалног осигурања и социјалне заштите. Конкретни примери су програми социјалних давања за децу који се примењују у европским и северноамеричким земљама, као и програми готовинских трансфера који су уведени у латиноамеричким земљама, а увелико се већ примењују у азијским и афричким земљама. Државе би морале да уложе напоре да ти програми допру до најмаргинализованијих породица које можда немају отворен рачун у банци. Материјална подршка треба да буде доступна родитељима и сстаратељима, као и непосредно деци у уличној ситуацији, а ти механизми и услуге би морали да буду конципирани и спроведени у складу с приступом који се темељи на правима детета. Што се тиче становања, сигурност станарског положаја је од суштинског значаја да би се спречило да се деца нађу у уличним ситуацијама. То подразумева доступност адекватног стамбеног простора који је безбедан и има пијаћу воду и санитарни и мокри чвор. Деца, укључујући и децу која живе у неформалним или нелегалним објектима, не би смела да буду подвргнута принудном исељењу пре него што се обезбеди адекватан алтернативан смештај: од држава се очекује да на одговарајући начин збрину децу која се нађу у таквој ситуацији. Процена утицаја на права детета и људска права би требало да буде предуслов за одобравање развојних и инфраструктурних пројеката, како би се негативни утицаји исељења свели на најмању могућу меру.

Д. Инвалидитет и здравље**Члан 23. о деци с инвалидитетом**

52. Деца с инвалидитетом могу да се нађу у уличној ситуацији из разних разлога, укључујући и економске и социјалне факторе, и понекад се искоришћавају за просјачење. Државе би морале да предузму све потребне радње како би спречиле и изричито инкриминисале такво искоришћавање и како би починиоце извеле пред лице правде.⁴⁸ Деца у уличној ситуацији могу да буду изложена ризику од настанка инвалидитета услед негативног утицаја аспеката уличног живота, као што су насиље, експлоатација и злоупотреба супстанци. Интелектуални и психосоцијални инвалидитет може децу у уличној ситуацији да учини посебно угроженом од експлоатације и злостављања. Државе би морале да усвоје посебне мере заштите, укључујући и идентификовање и уклањање препрека које деци с инвалидитетом онемогућавају приступ услугама, укључујући и инклузивно образовање.

Чланови 24. о здрављу⁴⁹ и 33. о злоупотреби дрога и супстанци

53. Улична средина може да доведе до повећане угрожености од појаве сметњи у физичком и менталном здрављу.⁵⁰ Међу проблеме спадају несразмерно високе стопе злоупотребе супстанци, ХИВ⁵¹ и друге инфекције преносиве полним путем, трудноћа, насиље (укључујући и вршњачко), самоубилачке мисли и самоубиство, самомедикација лековима чија производња и промет нису регулисани и изложеност

⁴⁸ Види општи коментар бр. 9, ст. 76.

⁴⁹ Општи коментар бр. 15 (2013) о праву детета на уживање највишег остваривог здравственог стандарда.

⁵⁰ Види општи коментар бр. 4, ст. 34.

⁵¹ Види општи коментар бр. 3, ст. 30.

заразним болестима, загађењу и саобраћајним несрећама. Комитет наглашава потребу за здравственом едукацијом и услугама, укључујући и едукацију и услуге везане за сексуално и репродуктивно здравље, које су прилагођене специфичним потребама деце у уличној ситуацији. Таква едукација и услуге би морале да буду пријатељске и охрабрујуће, свеобухватне, доступне, бесплатне, поверљиве, без осуде, недискриминаторне, уз поштовање самосталног одлучивања детета и без условљавања родитељском сагласношћу.⁵² Здравствене услуге би морале да буду доступне независно од физичке локације или социјалног статуса. Деца у уличној ситуацији би морала да имају приступ бесплатним услугама основне здравствене заштите кроз шеме универзалног осигурања и социјалне заштите. Државе би морале да повећају доступност служби превенције, лечења и рехабилитације за злоупотребу супстанци, укључујући и службе за смањење штете, као и терапију за трауме и услуге заштите менталног здравља за децу у уличној ситуацији. У тим службама би морали да буду запослени стручњаци који су обучени о правима детета и посебним околностима у којима се налазе деца у уличној ситуацији. Државе могу да подстичу вршњачко образовање уз правилну подршку, које може да буде посебно делотворно у борби против злоупотребе супстанци, инфекција које се преносе полним путем и ХИВ-а. Потребно је посветити посебну пажњу заштити деце у уличној ситуацији од укључености у трговину дрогама.

Ђ. Образовање, слободно време и културне активности

Члан 28. о образовању

54. Доступно, бесплатно, безбедно, релевантно и квалитетно образовање је од пресудног значаја за спречавање доласка деце у уличну ситуацију и за остваривање права деце која се већ налазе у уличној ситуацији. Образовање за многу децу представља последњу тачку додира са широм друштвеном заједницом. Државе би морале да примене одговарајућа решења, укључујући и подршку родитељима, старатељима и породицама, како би обезбедиле да деца у уличној ситуацији могу да остану у школи и да њихово право на квалитетно образовање буде у потпуности заштићено. Неопходно је да постоји распон различитих образовних опција, укључујући и „образовање за другу шансу“, часове за надокнађивање пропуштеног знања, мобилне школе, стручну обуку везану за истраживање тржишта и праћену дугорочном подршком за остваривање дохотка и путеве ка формалном образовању, у партнерству са цивилним друштвом. Наставници би морали да буду обучени о правима детета и деци у уличној ситуацији, као и о методологијама партиципативне наставе фокусиране на дете.

Члан 29. о циљевима образовања⁵³

55. Циљеви образовања за децу у уличној ситуацији би морали да буду у складу са чланом 29 и морали би да обухватају писменост, математичку писменост, дигиталну писменост, животне вештине, образовање о правима детета, толеранцију према различитостима и грађанско образовање. Такво образовање је од виталног значаја за остваривање права деце на заштиту, развој и учешће, што подразумева и јачање њихове самосталности и оснаживање ради бољег сналажења у ризичним ситуацијама, да би се спречило да се деца нађу у уличној ситуацији, као и за децу која се налазе у уличној ситуацији. Државе би морале да предузму мере да обезбеде квалитетно, бесплатно образовање о правима детета и животним вештинама за сву децу, кроз наставне програме школа и кроз неформално и улично образовање, како би се допрло до деце која не похађају школу.

Члан 31. о одмору, учешћу у игри и слободном времену

56. Комитет посебно истиче право на одмор, учешће у игри и учешће у уметничким и културним активностима. Деца у уличној ситуацији користе своју

⁵² Ibid., ст. 20-21; општи коментари бр. 4, ст. 11 и 26; и бр. 15, нарочито ст. 8, 11 и 28.

⁵³ Општи коментар бр. 1 (2001) о циљевима образовања.

креативност да би неформално улично окружење искористила за стварање могућности за игру.⁵⁴ Државе би морале да обезбеде да им приступ парковима и игралиштима не буде ускраћен на дискриминаторан начин, на пример у вези с правилима облачења,⁵⁵ и да усвоје мере којима ће им помоћи у развој креативности и бављењу спортом, укључујући и коришћење мобилних објеката за рекреацију и спорт.

Е. Насиље над децом и посебне мере заштите

Чланови 19. и 39. о заштити од свих облика насиља⁵⁶

57. Насиље у свим својим облицима — емоционално, физичко или сексуално — представља један од главних узрока и последицу доласка деце у уличну ситуацију. Насиље свих врста је свеприсутно у животима деце у уличној ситуацији и према наводима саме деце представља један од главних проблема. Неопходно је предузети специфичне, непосредне и хитне мере да би се деца у уличној ситуацији заштитила. У спрези са свим препорукама садржаним у општом коментару бр. 13, те мере обухватају: забрану свих видова насиља, укључујући и физичко кажњавање; механизме за допирење до угрожене деце која су у поступку раскидања веза с породицом и заједницом; механизме за пријављивање насиља, дискриминације и других видова кршења права; и механизме за утврђивање одговорности починилаца насиља, било да су у питању државни или недржавни субјекти и било да су питању појединци или групе. Може да буде потребно успостављање посебних механизма за рад с лицима која су та деца навела као претњу за своју добробит, као што су неки припадници полиције и лица која учествују у организованом криминалу и кријумчарењу дрога.

Чланови 34-36. о сексуалном злостављању, сексуалном искоришћавању, трговини људима и другим видовима искоришћавања

58. Деца у уличној ситуацији су нарочито изложена ризику од сексуалног насиља и искоришћавања и Факултативни протокол уз Конвенцију који се односи на продају деце, проституцију деце и дечју порнографију је од посебног значаја за њих. Потребно је да стручњаци који су оспособљени за разумевање конкретних околности у којима се налазе деца у уличној ситуацији. Деца су можда доспела у уличну ситуацију трговином људима ради сексуалног или радног искоришћавања и/или могу да буду изложена ризику од те трговине, као и трговине деловим тела и других видова експлоатације када се нађу на улици.

Члан 32. о дечјем раду

59. Комитет позива државе да спроведу одредбе члана 32. став 2. Конвенције, као и Конвенцију Међународне организације рада о минималном узрасту за запошљавање из 1973. године (бр. 138) и Конвенцију о најгорим облицима дечјег рада из 1999. године (бр. 182), ради заштите деце у уличној ситуацији од економског искоришћавања и најгорих облика дечјег рада. Акција против дечјег рада би требало да обухвата свеобухватне мере, укључујући и пружање подршке која ће деци омогућити прелазак у образовање и гарантовати адекватан животни стандард за њих и њихове породице. Такве мере је потребно развити у сарадњи с децом у уличној ситуацији и другим кључним интересним групама, како би одражавале најбоље интересе деце и како би се обезбедило да немају ненамерни негативни утицај на опстанак или развој деце. Инкриминисање просјачења или трговине без дозволе може да доведе до горих видова понашања ради опстанка, као што је комерцијално сексуално искоришћавање. Шеме штетње које развијају вештине вођења буџета и чувања зараде код деце у уличној ситуацији су корисне.

⁵⁴ Општи коментар бр. 17.

⁵⁵ Ibid., ст. 49.

⁵⁶ Види опште коментаре бр. 3. ст. 19 и 36-37; бр. 4, ст. 2 и 23; бр. 8 (2006) о праву детета на заштиту од физичког кажњавања и других окупних или понижавајућих облика казне; и бр. 13.

Чланови 37. и 40. о малолетничком правосуђу

60. Код деце у уличној ситуацији је већа вероватноћа да ће бити на мети и криминализована и да ће завршити у систему правосуђа за малолетнике или одрасле, а мања је вероватноћа да ће имати користи од диверзије, алтернатива привођењу или ресторативних пракси, јер не могу да приуште кауцију и можда немају одговорна одрасла лица која могу да гарантују за њих. Злоупотреба овлашћења од стране припадника полиције, која се нпр. огледа у узнемиравању (укључујући и крађу новца и личне имовине деце, групно привођење или произвољно терање деце, често по налогу надређених и/или политичара), корупцији, изнуди (новца или секса) и физичком, психолошком или сексуалном насиљу, представља чест вид кршења права који би државе хитно морале да инкриминишу. Комитет изражава забринутост због примене политика „нулте толеранције“ којима се деца у уличној ситуацији криминализују и које доводе до принудне институционализације. Државе би морале да подрже рад полиције у заједници, с нагласком на заштиту, а не кажњавање деце у уличној ситуацији, и да уведу мултикултуралну полицијску службу. Државе би морале да гарантују сва права свој деци, укључујући и децу у уличној ситуацији, у контексту ресторативног, а не казног система малолетничког правосуђа.⁵⁷

Члан 38. о оружаним сукобима

61. Факултативни протокол уз Конвенцију о учествовању деце у оружаним сукобима је од значаја, јер су деца у уличној ситуацији изложена ризику од регрутовања у оружане снаге или наоружане групе. Сукоби могу да доведу до тога да се деца нађу у уличној ситуацији услед урушавања социјалних мрежа, раздвајања породица, расељавања из заједница или одбацивања демобилисане деце бораца из заједница. У вези с превенцијом, неопходно је да до деце у уличној ситуацији допре едукација о правима детета, укључујући и едукацију о миру и иницијативе против регрутације. Интервенције којима се на најмању могућу меру своди утицај оружаних сукоба морају проактивно да ублажавају ефекте раздвајања деце од породице, а приоритет треба придати програмима проналажења породица. Програми разоружања, демобилизације и реинтеграције за децу би морали да узму у обзир динамику повезаности с улицом као узрока и последице учешћа деце у оружаним сукобима.

VI. Ширење и сарадња

Ширење

62. Комитет препоручује да државе масовно шире овај општи коментар међу представницима власти, правних и административних структура, међу децом у уличној ситуацији, родитељима и старатељима, професионалним организацијама, заједницама, приватним сектором и цивилним друштвом. Потребно је користити све канале преношења, укључујући и штампане медије, интернет и средства комуникације међу самом децом, као што је приповедање и вршњачко образовање. То ће захтевати њено превођење на одговарајуће језике, укључујући и знаковни језик, брајеву азбуку и лако разумљиве формате за децу с инвалидитетом и децу с ограниченим степеном писмености. Такође је потребно направити и културно примерене и детету наклоњене верзије и сликовнице, а не текстуалне верзије, одржавати радионице и семинаре, спровести специфичну подршку за конкретне узрасте и инвалидитете ради расправе о њеним импликацијама и најбољим начинима за њено спровођење и њено укључивање у обуку свих стручњака који раде с децом у уличној ситуацији или за децу у уличној ситуацији. Државе се такође подстичу да информације о деци у уличној ситуацији уврсте у своје извештаје Комитету.

⁵⁷ Види опште коментаре бр. 6, ст. 61; и бр. 10, ст. 6, 8-9 и 16.

Међународна сарадња

63. Комитет позива државе да ојачају међународну посвећеност, сарадњу и међусобну помоћ у спречавању доласка деце у уличну ситуацију и заштити деце која се већ налазе у уличној ситуацији. То подразумева идентификовање и размену пракси заснованих на правима које су се показале као делотворне, истраживање, политике, праћење и изградњу капацитета. Сарадња захтева учешће држава, тела и агенција Уједињених нација, регионалних организација, организација цивилног друштва (укључујући и организације које предводе деца и академске организације), деце, приватног сектора и стручних група. Комитет подстиче те актере да негују континуиран политички дијалог на високом нивоу и истраживање везано за квалитетне, на доказима засноване интервенције ради превенције и реаговања. То укључује и дијалоге на међународном, националном, регионалном и локалном нивоу. Таква сарадња ће можда морати да се позабави заштитом деце која прелазе границе као мигранти, избеглице и азиланти и као жртве/особе које су преживеле прекограничну трговину људима.
